

PÅTEGNINGSARK

Riksadvokatembetet
Postboks 2102 Vika
0125 Oslo

Dok nr 01,97

6336327 3667/09-63/EKY001

21. oktober 2022

VIGGO KRISTIANSEN, F. 24.05.1979 – GJENÅPNET STRAFFESAK – SPØRSMÅL OM VIDERE FORFØLGNING

Sendes Oslo statsadvokatembeter.

1. Innledning

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker besluttet 18. februar 2021 å ta begjæring fra Viggo Kristiansen om gjenåpning av Agder lagmannsretts dom 13. februar 2002, for så vidt gjelder domfellelsen etter tiltalepostene I–III, til følge (dok. 15,126). Ved Høyesteretts beslutning 2. mars 2021 ble det avgjort at den gjenåpnede straffesaken skal behandles ved Borgarting lagmannsrett, jf. straffeprosessloven § 400 (dok. 16,01,05,07).

Riksadvokaten besluttet 26. februar 2021 å overføre det påtalemessige ansvaret for behandlingen av den gjenåpnede saken til Oslo statsadvokatembeter, jf. straffeprosessloven § 59 første ledd (dok. 01,83). Under ledelse av statsadvokaten i Oslo har Oslo politidistrikt i tiden etter gjenåpningen gjennomført en relativt omfattende etterforskning, og saken ble 2. september 2022 oversendt riksadvokaten for avgjørelse.

Spørsmålet for riksadvokaten er om det er grunnlag for videre forfølgning mot Kristiansen for de gjenåpnede forhold. Det avgjørende er om det ut fra bevissituasjonen nå kan legges til grunn at Kristiansen er skyldig i forholdene. Avgjørelsen av dette spørsmålet skal treffes uavhengig av de vurderinger som tidligere er gjort av påtalemyndigheten, domstolene og Gjenopptakelseskommissjonen.

Det har i forbindelse med gjenåpningssaken blitt rettet kritikk både mot den opprinnelige etterforskningen av saken og mot påtalemyndighetens uttalelser som ledd i behandlingen av Kristiansens begjæringer om gjenåpning. Det faller utenfor formålet med herværende avgjørelse å gå nærmere inn på dette. De spørsmål som er reist må følges opp på annen måte, herunder som ledd i den gjennomgang som forutsettes å ville bli iverksatt i kjølvannet av gjenåpningssaken.

I det følgende redegjøres det i punkt 2 for statsadvokatens innstilling og i punkt 3 for riksadvokatens vurdering, mens punkt 4 inneholder oppsummering og konklusjon.

2. Statsadvokatens innstilling

Statsadvokaten avga innstilling til riksadvokaten 2. september 2022, med slik tilrådning:

«Det innstilles [...] på at påtalemyndigheten i gjenåpningssaken som skal behandles ved Borgarting lagmannsrett, nedlegger påstand om at Viggo Kristiansen frifinnes for forholdene i tiltalebeslutningen post I til III.»

Punkt V i innstillingen inneholder en sammenfatning av statsadvokatens vurdering. Fra sammenfatningen hitsettes:

«Det at Andersen peker ut sin beste venn Kristiansen som gjerningsperson, taler isolert sett med styrke for at det faktisk var de to. Bevisverdien av forklaringene hans svekkes imidlertid av de samlede DNA-funn, av endringer i forklaringene underveis, og av at Andersen på forhånd ble gitt informasjon om at politiet mente at han kunne være 'et slags offer' i saken, og dermed fikk en mulig utvei til å nedtone sin egen rolle.

Kristiansens forklaringer innledningsvis i saken er mistankepådragende. I rundspørringen og i det første avhøret unnlot han å forklare at han om ettermiddagen 19. mai faktisk var innom Baneheia, og i det andre avhøret måtte han altså konfronteres med andre opplysninger før han erkjente at han syklet bort til 3. stampe (nordenden), og ikke bare var ved parkeringsplassen på Svarttjønn. Vi mener imidlertid at dette kan ha flere årsaker, og en del likheter til tross er vi ikke overbevist om at det var noen alibiavtale mellom ham og Andersen.

Det er ingen tekniske bevis som knytter Viggo Kristiansen til åstedet og de straffbare forholdene. Vi kan heller ikke se at det er klare holdepunkter i de tekniske bevisene for å konkludere med at det må ha vært *to* gjerningsmenn.

Manglende tekniske bevis for at det skal ha vært *to* gjerningsmenn, får betydning også for vurderingen av telebeviset, jf. ovenfor. Når mobiltelefonen til Kristiansen ved fire anledninger i perioden 18:55 til 19:37 hadde trafikk over EG_A-senderen, som normalt ikke dekket åstedet, taler det isolert sett for at Kristiansen har forklart seg riktig om hvor han var i gjerningsperioden.

De tekniske bevisene per i dag må holdes opp mot forklaringen fra Jan Helge Andersen. Som nevnt har han forklart at Kristiansen var den mest aktive på åstedet og forgrep seg på begge jentene, mens han selv bare var 'borti' én av dem. DNA-funn på begge jentene fra Andersen, men ikke fra Kristiansen er vanskelig å forene med hans forklaring. Også en del andre forhold svekker bevisverdien av Andersens forklaring, jf. ovenfor.

Samlet sett er vi ikke overbevist om at Kristiansen er skyldig i tiltalens post I til III, heller ikke med en mindre rolle enn det som har vært lagt til grunn tidligere. I samsvar med vår oppfatning av skyldspørsmålet og drøftelsen ovenfor kan vi heller ikke se at det kan bevises ut over enhver rimelig tvil at Kristiansen på noen måte var til stede eller delaktig i hendelsene som danner grunnlag for post I til III i tiltalebeslutningen.»

3. Riksadvokatens vurdering

3.1. *Rettslig utgangspunkt: det strafferettslige beviskravet og påtalemyndighetens objektivitetsplikt*

Det gjelder et strengt *beviskrav* på strafferettens område – enhver rimelig tvil skal komme siktede til gode. For å ta ut tiltale må påtalemyndigheten være overbevist om at så vel de

objektive som subjektive betingelser for straffeskyld er oppfylt, og dessuten være av den oppfatning at straffeskylden kan bevises i retten. Dette innebærer at påtalemyndigheten skal legge samme bevisterskel til grunn som den domstolene anvender for å avsi fellende dom.

Om den nærmere forståelsen og anvendelsen av det strafferettslige beviskravet, vises det til riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 punkt 4.3.2, der det uttales:

«Det er en sammenheng mellom bevisvurderingen og det strafferettslige beviskrav. Beviskravet kan presiseres gjennom krav til en overordnet strukturering av bevisvurderingen, der bevisene ikke bare skal vurderes under den antakelse at mistenkte er skyldig, men også i lys av hypoteser om hendelsesforløp som innebærer at vedkommende ikke er skyldig.

Den tradisjonelle måten å formulere beviskravet på – at all rimelig tvil skal komme den siktede til gode – kan operasjonaliseres ved å oppstille et positivt krav til at det samlet sett må foreligge opplysninger i saken som det er vanskelig å forklare hvis siktede er uskyldig, og et negativt krav til at det ikke må foreligge opplysninger som er vanskelig å forklare hvis den siktede er skyldig.»

Praktisering av det strafferettslige beviskravet må ses i sammenheng med påtalemyndighetens *objektivitetsplikt*, som er nedfelt i straffeprosessloven § 55 annet ledd og § 226 tredje ledd. I ovennevnte rundskriv punktene 4.7.1 og 4.7.2, er objektivitetskravet utlagt slik:

«Kravet til objektivitet innebærer at saksbehandlingen skal være faglig fundert og ikke styrt av empatier, følelser, usaklig påvirkning fra andre offentlige myndigheter eller politiske eller private interesser. Likeledes skal den være nøytral og upartisk i den forstand at man skal avdekke og vurdere både det som svekker og styrker mistanken mot en antatt gjerningsperson. [...] Kravet til objektivitet er en ufravikelig rettsikkerhetsgaranti for all straffesaksbehandling, også under en eventuell iretteføring eller begjæring om gjenåpning.»

Både det strenge beviskravet og påtalemyndighetens objektivitetsplikt gjelder således fullt ut også ved spørsmål om videre forfølging etter gjenåpning, slik som i dette tilfellet.

3.2. De straffbare handlingene

Lena Sløgedal Paulsen og Stine Sofie Sørstrønen ble voldtatt og drept i Baneheia i Kristiansand om kvelden 19. mai 2000. Jentene, som var 10 og 8 år gamle, hadde vært og badet fra badebrygga i sydenden av 3. Stampe, som er et vann i Baneheia. Vitnene Osland og Wang badet fra samme brygge, og jentene var fortsatt ved brygga, iført badetøy, da disse vitnene forlot stedet ca. kl. 18.50 (dok. 05,01,06 og 05,01,09). Etter kl. 19.00 ble det ikke observert aktivitet ved brygga, jf. vitneforklaringer fra Tobiassen (dok. 05,02,02,139), Iversen (dok. 05,02,02,59) og Aas (dok. 05,02,02,151). Det er dermed sannsynlig at jentene forlot badestedet ca. kl. 19.00 eller noe før dette, og det må legges til grunn at de da gikk hjemover. Stedet der voldtektene og drapene fant sted ligger like sørvest for badebrygga. Det er således grunn til å anta at jentene ikke var kommet langt før de ble påtruffet og tatt med til åstedet. De straffbare handlingene har derfor mest sannsynlig skjedd i tidsrommet fra omkring kl. 19.00 og utover.

3.3. *Viggo Kristiansens forklaring*

Viggo Kristiansens forklaringer til politiet fremgår av dok. 07,02,00–07,02,14 samt 16,05,01,01,01 og 16,05,01,01,12.

Kristiansen har i avhør 14. juli 2000 (dok. 07,02,02), og i flere avhør deretter, i hovedtrekk forklart at han fredag 19. mai rundt kl. 18.00 hadde låst seg ute av arbeidsboden ved familiens bolig, og derfor ringte hjem til Jan Helge Andersen som hadde den andre nøkkelen til boden. Han fikk snakke med faren til Andersen, som opplyste at sønnen var dratt for å delta på løpetrening med Heimevernsungdommen. Kristiansen har forklart at han visste at oppmøte til treningen var ved Svarttjønn, og at han derfor syklet dit i håp om å nå Andersen før treningen begynte. Da Kristiansen ikke så Andersen ved bommen ved Svarttjønn, syklet han videre innover til nordenden av 3. Stampe, der han snudde. På vei tilbake traff han Andersen ved Svarttjønn, og de to gikk så sammen forbi bommen og til lekeplassen like nedenfor. Der ble de sittende og prate en stund, før de skilte lag. Kristiansen har forklart at han så syklet hjem, der han tilbrakte tid i arbeidsboden, blant annet med vedlikehold av sykkel, og at han var hjemme til Andersen kom på besøk noe senere på kvelden.

Forut for avhøret 14. juli 2000 forklarte Kristiansen til politiet at han ikke hadde vært i Baneheia om ettermiddagen og kvelden 19. mai. I forbindelse med rundspørringen 22. mai (dok. 07,02,00) forklarte han at han den aktuelle dagen kom hjem fra jobb ca. kl. 11.00 og at han deretter oppholdt seg i og ved huset til kl. 19.30, da Andersen kom på besøk, og at de deretter ble sittende på trappen utenfor huset til ca. kl. 23.30–23.45. I vitneavhør 4. juni 2000 (dok. 07,02,01) forklarte Kristiansen at han var hjemme «i tiden kl. 1800 – 2100», og at han fikk besøk av Andersen «ca. kl. 1930».

I avhøret 14. juli 2000 endret altså Kristiansen forklaring. Han opplyste da at det var noe han hadde glemt forrige gang han var i avhør og forklarte at han i mellomtiden hadde snakket med en person – senere identifisert som Per Egil Rødsvik – som hadde minnet ham om at vedkommende hadde møtt Kristiansen og Andersen «der oppe den dagen», altså fredag 19. mai. Kristiansen forklarte at han hadde forvekslet dagene og trodd at møtet med Rødsvik var dagen i forveien, altså torsdag. Videre forklarte Kristiansen at han hadde møtt Andersen ved lekeplassen i Svarttjønnveien. Først etter å ha blitt foreholdt vitneobservasjoner opplyste Kristiansen at han også hadde vært innenfor bommen ved Svarttjønn og syklet inn til nordenden av 3. Stampe.

Endringene i forklaringen kan tolkes i retning av at Kristiansen holdt tilbake opplysninger ved rundspørringen og i første politiavhør. Samme dag som jentene forsvant, fikk Kristiansen vite at det var iverksatt leting etter de to, jf. avhør 4. juni 2000 (dok. 07,02,01). Påfølgende dag pågikk dessuten en omfattende leteaksjon, blant annet ved bruk av helikopter. Det ville ikke vært unaturlig om Kristiansen i forbindelse med dette gjorde seg noen tanker om egne bevegelser fredag 19. mai, og at han i så fall ville vært i stand til å huske og redegjøre for dette til politiet ved rundspørringen 22. mai.

Det er i denne sammenheng grunn til å merke seg at heller ikke Andersen innledningsvis forklarte til politiet at han hadde truffet Kristiansen ved Svarttjønn om ettermiddagen 19. mai. Også Andersen forklarte seg om dette først i avhør 14. juli 2000 (dok. 06,02,03).

Forklaringen var da i det vesentlige sammenfallende med det Kristiansen hadde oppgitt, herunder forklarte Andersen at han ikke husket møtet med Kristiansen i forutgående avhør, og at han først kom på dette da han fikk vite fra Kristiansen at Rødsvik hadde observert dem. Videre forklarte Andersen at han og Kristiansen hadde møttes innenfor bommen ved Svarttjønn først etter å ha blitt konfrontert med vitneobservasjoner.

Likheten i forklaringene og utviklingen i disse kan gi inntrykk av at Kristiansen og Andersen hadde avtalt hva de skulle si til politiet. Andersen har da også senere forklart at han og Kristiansen på visse punkter samordnet forklaringene, herunder at de skulle si at Andersen hadde vært og løpt i Baneheia mens Kristiansen var i arbeidsboden, og dessuten at Andersen kom til Kristiansen kl. 19.30, jf. avhør 13. og 24. september 2000 (dok. 06,02,07 og 06,02,11).

Kristiansen har imidlertid holdt fast ved at han innledningsvis forvekslet dagene. I den forbindelse har han også fremhevet at fredag 19. mai var en ordinær dag for ham, selv om det pågikk en leteaksjon, og dessuten at han pleide å sykle samme vei til og fra jobb, og at det derfor ikke var noe ekstraordinært ved at han syklet i det aktuelle området (dok. 16,05,01,01,01).

At Kristiansen kan ha forvekslet dagene og ikke bevisst holdt tilbake informasjon, har støtte i Andersens politiforklaring 18. september 2000 (dok. 06,02,08), der Andersen – etter å ha erkjent delaktighet i handlingene – forklarte at det ikke var bevisst at han eller Kristiansen unnlot å forklare seg om møtet med Rødsvik, idet «[v]erken Viggo eller siktede hadde husket på at de møtte ham den aktuelle dag. Det var først da Viggo tilfeldig møtte Rødsvik – at Rødsvik fortalte at han hadde møtt siktede og Viggo i Baneheia». Det er vanskelig å se at Andersen på dette stadiet hadde noen grunn til å forklare seg uriktig om dette.

Opplysningene fra Andersen om samordning av forklaringene lar seg i liten grad etterprøve og kan like gjerne dreie seg om strategiske tilpasninger kun fra Andersens side. Verdt å merke seg i den forbindelse er at Kristiansen i avhør 14. juli 2000 (dok. 07,02,02), på spørsmål om hvordan Andersen fremstod da han kom hjem til Kristiansen, svarte: «Han var litt svett i panna, men pustet stille og rolig. 'Det virket nesten som han hadde spasert'». Dersom det var avtalt en alibihistorie om at Andersen hadde vært og løpt i Baneheia, ville en kunne forvente at Kristiansen søkte å underbygge dette i større grad. I tillegg kommer at Andersen i avhør 24. september 2000 (dok. 06,02,11) har forklart at han meddelte Kristiansen hva han ble spurt om av politiet i forbindelse med rundspørringen. I avhøret fremgår at Andersen mener han blant annet svarte til politiet at han kom til Kristiansen kl. 19.30. Dersom Andersen også formidlet dette til Kristiansen, kan det ikke utelukkes at det kan ha påvirket Kristiansens forklaring om klokkeslettet Andersen kom hjem til ham.

Basert på gjennomgangen ovenfor, kan det slik riksadvokaten ser det reises spørsmål ved sannferdigheten av Kristiansens innledende forklaringer til politiet. Noe sikkert grunnlag for å konkludere med at Kristiansen forklarte seg bevisst uriktig eller at han og Andersen hadde avtalt hva de skulle si til politiet, gir forklaringene likevel ikke. En må også ta høyde for at Kristiansen på enkelte punkter kan ha forklart seg uriktig i avhør, uten at det innebærer at han har vært delaktig i de straffbare handlingene.

Kristiansens forklaring om at han etter møtet med Andersen dro tilbake til arbeidsboden og stelte med sykkelen, er i seg selv fullt ut plausibel. Opplysningen om at han hadde låst seg ute av arbeidsboden og dro til Svarttjønn for å låne Andersens nøkkel, underbygges av forklaringen fra Andersens far (dok. 06,03,02), og dessuten av utskrift av telefonlogg (dok. 07,04,03), som viser at det kl. 17.47 ble ringt fra familien Kristiansens fasttelefon til familien Andersens fasttelefon.

Når siktede, som her, har gitt en plausibel forklaring som utelukker straffeskyld, innebærer det strafferettslige beviskravet i praksis at denne forklaringen skal legges til grunn, med mindre den basert på øvrige bevis kan utelukkes ut over enhver rimelig tvil. Den øvrige bevissituasjonen drøftes i det følgende.

3.4. DNA-bevis

3.4.1. Innledning

I forbindelse med åstedsundersøkelsene og obduksjon ble det sikret DNA-materiale fra en rekke steder, herunder fra åstedet og fra jentene, jf. åsteds- og undersøkelsesrapport (dok. 03,03). Av rapporten fremgår at A-prøvene strammer fra åstedet, B-prøvene fra Stine Sofie Sørstrønen og C-prøvene fra Lena Sløgedal Paulsen. Prøvene har vært gjenstand for undersøkelser i flere omganger, henholdsvis i 2000, 2010, 2018, 2021 og 2022. Samtlige DNA-prøver fra åstedet og jentene har blitt analysert, enkelte flere ganger. Analysene har ledet til flere DNA-treff som knytter Andersen til de straffbare handlingene. Tilsvarende treff foreligger ikke for Kristiansen. På denne bakgrunn er hovedspørsmålet for Kristiansens del fremdeles hvorvidt DNA-materialet kan bidra til å avklare om mer enn én gjerningsperson var involvert i handlingene, idet dette i så fall vil kunne tale imot ham.

Noen av prøvene inneholder tilsynelatende enkeltalleler som ikke er forenlig med Andersen sitt DNA, men som etter sin art kan være forenlig med bidrag fra Kristiansen. Nærmere bestemt er det tale om funn i enkelte av prøvene av allelet 10 i markøren DYS391. Hvorvidt disse funnene er egnet til å kaste lys over spørsmålet om mer enn én gjerningsperson var involvert i handlingene, avhenger imidlertid av to forhold: For det første sannsynligheten for at de påviste allelene er utslag av reelle DNA-bidrag og ikke av feil ved analysen (såkalte artefakter). For det andre sannsynligheten for at allelene skyldes bidrag fra en gjerningsperson og ikke fra en person uten tilknytning til saken (såkalt kontaminering). Eventuell usikkerhet knyttet til nevnte forhold, vil naturligvis påvirke vekten og dermed betydningen av DNA-bevisene.

I det følgende gjennomgås hovedpunktene i DNA-analysene som er gjennomført i saken, samt i de ulike sakkyndige vurderingene av resultatene.

3.4.2. DNA-analysene i Spania i 2000 og 2010. Sakkyndige vurderinger av resultatene
Foruten analyse av et kjønnsår som ble funnet på åstedet og som viste seg å inneholde samme DNA-type som Andersen (dok. 03,05), fokuserte *DNA-undersøkelsene i 2000* på materiale fra fire nærmere bestemte prøver, henholdsvis B-22 (ytre skjede), B-24 (ytre anus), B-25 (indre anus) og C-25 (ytre endetarm). Bakgrunnen var at det i disse prøvene var observert sædceller.

De fire prøvene ble sendt for analyse til Universitetet i Santiago de Compostela, Spania, (USC), som avga rapport 27. november 2000 (dok. 03,08), der konklusjonen lyder:

«**First.** There is male DNA in samples C25, B22 and B25 which is compatible with the spermatozoa findings in the microscopical examination

Second. DYS391 type 10 found in the sample C25 is compatible with the suspect V048 [Kristiansen] but not with suspect V006 [Andersen]. The frequency of the allele 10 in the Norwegian population is 0.546. The likelihood ratio is 1.8315 (Probability of the DNA evidence if the suspect left the male DNA divided by the probability of the DNA evidence if some other person left the male DNA equal to 1.8315)

Third. It is possible that samples B22 and B25 have a contribution from two different males and neither of the suspects can be excluded as contributors to these samples.»

Om grunnlaget for konklusjonen, fremgår av rapporten blant annet følgende:

«Working on the hypothesis that one or two of the suspects had committed the crime we concentrated our efforts on the DYS391 system.

Sample C25 (number 8) was always consistent with a DYS391 type 10, which is compatible with V048 [Kristiansen] (sample 10) but not with V006 [Andersen] (sample 9). That is to say that if the sample belongs to one of the suspects it must belong to suspect V048 [Kristiansen]. Sample B24 is negative. Samples B22 and B25 are difficult samples, the intensity of the amplification is low but it is clear that there is a male component in both samples. The results are compatible with a mix of DNA from two men of type 10 and 11, but it is difficult to estimate a probability for this assertion.»

Rapporten fra USC er oppsummert slik i uttalelse 22. januar 2001 (dok. 03,12) fra Rettsmedisinsk institutt (RMI):

«Få sædceller, henholdsvis to, fem og en, kunne påvises i prøvene B-22 (ytre skjede), B-24 (ytre anus) og B-25 (indre anus) sikret fra Stine Sofie Sørstrønen, mens en sædcelle kunne påvises i prøve C-25 (ytre endetarm) fra Lena Sløgedal Paulsen. Prøvene er undersøkt i Spania ved [USC] m.h.p. Y-kromosom- spesifikke markører. I henhold til rapport av 23.11.00 er det påvist DNA av mannlig opprinnelse i prøvene B-22, B-25 og C-25. DNA i prøve C-25 er av samme type som Viggo Kristiansen for de foreliggende typeresultatene (to markørene), mens det i prøvene B-22 og B-25 kan være DNA fra to menn og ingen av de mistenkte kan utelukkes som bidragsytere.»

Etter anmodning fra Gjenopptakelseskommissjonen, foretok USC *ny analyse i 2010 av de samme prøvene*, med unntak av C-25, ettersom den del av materialet som i 2000 var sendt til Spania fra denne prøven, var oppbrukt. Den nye analysen omfattet med andre ord materiale fra prøvene B-22, B-24 og B-25.

I rapport 12. februar 2010 (dok. 09,99) fremgår at analysen av prøvene B-22 og B-25 ikke ga resultat, mens analysen av B-24 (ytre anus) ble ansett å vise en blandingsprofil («mixed profile»), jf. konklusjonen punkt 4. Ifølge USC inneholdt blandingen en mannlig profil forenlig med («compatible with») DNA-profilen til Andersen, jf. konklusjonen punkt 6. Videre ble allelet 10 i DYS391 observert. USC vurderte om dette funnet kunne

være et artefakt i form av såkalt skyggeallel, altså ikke et reelt DNA-treff, men konkluderte med at det mest sannsynlig («more likely») var tale om et reelt DNA-bidrag, jf. konklusjonen punkt 5:

«In this case the proportion of the height of the stutter divided by the height of the major allele is 0.17 (average in this allele 0.06), so in our opinion is more likely to be a contributor with an allele 10. This is also consistent with our previous report.»

Rapporten fra USC ble av Gjenopptakelseskommissjonen forelagt RMI, med anmodning om en forklaring av resultatene. Til spørsmålet om forekomsten av allelet 10 og vurderingen i rapporten av om det kunne være tale om et artefakt, uttaler RMI i brev 29. mars 2010 (dok. 16,03,07,10) blant annet:

«I konklusjonens punkt 5 redegjøres det for bakgrunnen for standpunktet i konklusjonens pkt. 4, hvordan man kommer frem til at dette anses å være en Y-STR blandingsprofil. [...]

En utfordring ved tolkning av DNA-profiler fra biologiske spor, er en artefakt som regelmessig forekommer i forbindelse med denne typen PCR-basert analyse. En liten topp, på engelsk kalt 'stutter allele' (skyggeallel), fremkommer i tillegg til hovedallelet. Skyggeallelet har alltid en tallverdi lavere enn hovedallelet, for eksempel vil allelet 14 ha skyggeallelet 13. [...] Ved å se godt etter på utskriftene for referansepersonene merket M10-V048 og M9-V006, ser man disse skyggeallelene. De skaper ikke noen tolkningsproblemer ved analyser av referansepersoner, siden man vet at prøven stammer fra kun ett individ. Men ved analyser av biologiske spor kan man få tolkningsproblemer fordi antallet bidragsytere til sporet i prinsippet er ukjent.

For prøve 6 (B-24) har de spanske sakkyndige valgt å se bort fra resultatene for tre av markørene – DYS635, YGATAH4 og DYS437. Her mener man at det kontinuum av 3 – 4 alleler som fremkommer i hver av disse markørene, skyldes en type artefakt som er vanlig når man arbeider med lave DNA-konsentrasjoner eller degradert DNA.

For markørene DYS458 og DYS391 fremkommer en ekstratopp som er høyere enn den valgte minsteverdien på 50 rfu. For DYS458 mener man at høydeforskjellen mellom hovedallelet 17 og ekstraallelet 16 likevel er så stor at 16 må anses som et skyggeallel. For DYS391 mener man imidlertid at høydeforskjellen mellom hovedtoppen og ekstratoppen ikke er av en slik størrelse at man kan anse 10 som et skyggeallel til hovedallelet 11. Man mener det er mer sannsynlig at allelet 10 skyldes at sporet også har en bidragsyter som har allelet 10 i DYS391.»

Uttalelsen fra RMI om forståelsen av 2010-rapporten fra USC, ble forelagt Den rettsmedisinske kommisjon (DRK), som i brev 4. juni 2010 (dok. 09,151) blant annet uttalte følgende om vurderingene:

«Dersom en beskrivelse skal være nøytral og korrekt bør en beskrive sammenfall av DNA egenskaper mellom referanse og spor, selv når der er tale om en eneste DNA-egenskap som i dette tilfellet. Rapporten nevner ikke noe sted at DNA typen for denne ene markøren hos referansen V. Kristiansen (allelet 10 for markøren DYS391[...]) passer med tilblendingen i sporprøven 6 for denne ene markøren. I dette tilfellet er det vanskelig å beregne en presis bevismessig vekt, men observasjonen taler likevel med en svak vekt for at noe DNA kommer fra V. Kristiansen mot at denne tilblendingen kommer fra en tilfeldig person. Vi mener at i en rapport som skal gi en forklaring av resultatene burde sakkyndige ta stilling til dette spørsmålet, selv om ikke bevismessig vekt kan beregnes helt presis.»

DRKs uttalelse gjelder tilsynelatende ikke spørsmålet om hvorvidt allel 10 er et ekte DNA-bidrag eller et artefakt, men sannsynligheten for at allelet (forutsatt at det er reelt) stammer fra Kristiansen, fremfor en tilfeldig person. Og DRK synes altså å mene at resultatet med «svak vekt» taler for at noe DNA kommer fra Kristiansen. Det er ikke uten videre klart hvilket grunnlag DRK hadde for å vurdere dette og uttalelsen er ikke nærmere begrunnet.

I tidsrommet 2009–2020 er det innhentet flere *sakkyndige vurderinger om fortolkningen av funnene og konklusjonene fra USC* henholdsvis i 2000 og 2010. De sakkyndige har vært GENA i Stavanger (v/biolog, Ph.d. Ragne Kristin Farnen), Forensic Science Services (FSS) i Storbritannia (v/Dr. Susan Pope) og Retsmedicinsk Institut i København (v/rettsgenetiker, Ph.d. Frederik Torp Petersen). I det følgende gis en oversikt over hovedpunktene i vurderingene.

I rapport 4. februar 2009 (dok. 16,01,01,42) uttaler GENA seg om resultatet fra USC i 2000, herunder om funn av allelet 10 i prøvene B-22, B-25 og C-25, som kommenteres slik:

«[USC] lister i sin rapport av 23.11.00 at de undersøkte 8 slike Y-STR områder på DNA ekstraktene fra RMI, men typingen ga ingen resultater. Deretter ble DNA som de selv isolerte fra sporsamlingspinnene testet. Her ble det fremskaffet et typeresultat fra kùn ett Y-STR område, nemlig for DYS391 markøren. Allelen 10, som var resultatet fra typingen, er en svært vanlig allel i den norske befolkningen med en frekvens på 0,546. Viggo Kristiansen har denne Y-markøren, mens Jan Helge Andersen har alleltype 11. Med andre ord er det forventet at omtrent 55 % av den mannlige norske befolkningen vil gi type 10 som resultat dersom de ble testet. Dette gir derfor en svært lav grad av sikkerhet for tolkning av funnet.

Det avvikende resultatet for de gjentatte Y-analysene utført for prøvene B-22 og B-25 kan forklares ved at det er benyttet lav nivå DNA betingelser ved analyse av svært små mengder av DNA. Den eneste måten å være sikker på et resultat fra en slik typing er at den samme allelen types for hver markør hver gang etter gjentatte analyser. Det var ikke tilfelle for de to prøvene, og resultatet er så usikkert at det vanskelig kan trekkes noen konklusjon fra disse funnene.»

Fra oppsummeringen på side 4 hitsettes:

«Det ble påvist noen svært få sædceller i mikroskopet for de vaginale og anale prøvene B-22, B-25 og C-25, og den ene allelen DYS319 på det mannlige kjønnskromosomet ble påvist i disse tre prøvene. DNA typingen var gjentatt 5 ganger for hver av prøvene, og ga enten negativt resultat eller et resultat som var avvikende for prøve B-22 og B-25. For prøven C-25 ble allelen 10 typet i 4 av 5 forsøk med ett negative resultat. Allelen 10 som var resultatet fra typingen er en svært vanlig allel i den norske befolkningen med en frekvens på 0,546, og har således lav bevismessig tyngde som eneste DNA markør i dette beviset. Basert på de svake typeresultatene og at det ble brukt lav nivå DNA typebetingelser gjør at det ikke er mulig å avgjøre om det mannlige DNAet påvist i prøvene B-22, B-25 og C-25 stammer fra de to tiltalte.

Jeg er av den oppfatning at RMIs konklusjon, sitat: 'DNA i prøve C-25 er av samme type som Viggo Kristiansen for de foreliggende typeresultatene (to markørene), mens det i prøvene B-22 og B-25 kan være DNA fra to menn og ingen av de mistenkte kan utelukkes som bidragsytere' således ikke er uriktig, men er formulert på en slik måte at konklusjonen kan oppfattes å inkludere de to tiltalte på et tynt bevismessig grunnlag for disse tre sporprøvene. Det er viktig å

framheve at de to påviste allelene er svært vanlige i den mannlige norske befolkningen, hvor hhv 95% vil ha SNP allel C og 55% av mennene vil ha DYS319 allel 10.»

Rapporten fra GENA ble behandlet av DRK, som i erklæring 12. mars 2009 (dok. 09,11) uttaler følgende:

«Kommisjonen har også behandlet en ny sakkyndig uttalelse fra GENA datert 04.02.09, der oppdragsgiver er advokatfirmaet Kloms[æ]t & Co. I denne rapporten fra Gena blir det gjort en vurdering av funnene og konklusjonene i rapporten fra RMI av 22.01.01. Kommisjonen mener at uttalelsen fra GENA ikke bringer nye opplysninger inn i saken. Fremstillingen er likevel rettsgenetisk korrekt, og som for den opprinnelige uttalelsen fra RMI, har vi heller ikke her bemerkninger til det faglige ved denne nye uttalelsen fra GENA.»

Fra konklusjonen hitsettes:

«Den rettsmedisinske kommisjon har ingen bemerkninger til sakkyndiguttalelsene i rapporten fra RMI (inkl. rapporten fra [USC]) og GENA. Kommisjonen konkluderer med at retten (rettsbok av 01.06.01) har oppfattet RMIs rapport av 22.01.01 på korrekt måte. Vi mener at rapporten fra GENA gir ingen nye faglige vurderinger på det rettsgenetiske området som har betydning for gjenåpning av saken.»

I rapport 3. mars 2010 (dok. 16,01,01,42) drøfter GENA funnet av allel 10 i prøve B-24 i 2010-analysen fra USC. I sammendraget uttales:

«Av tre gjenværende DNA ekstrakter ga én prøve resultater. Det ble påvist Y-DNA av samme type som Jan Helge Andersen i prøve 6 (B24). Det er ikke påvist Y-DNA fra Viggo Kristiansen i prøven. [USC] konkluderer med at prøven viste et blandingsresultat, da det for en markør DYS391 ble typet to alleler. Undertegnende sakkyndige er ikke enig i denne konklusjonen og mener at det ikke er bevist at resultatet viser en blandingsprofil, da allel 10 for DYS391 markøren kan være et artefakt DNA (stutter) produkt.»

FSS uttaler seg i rapport 9. april 2010 (dok. 09,117) om analysene fra USC både i 2000 og 2010, der konklusjonen lyder:

«1. In my opinion, the result obtained from the sample taken from Lena Sløgedal Paulsen (C-25) [USC, 2000] provides only weak or limited support for the view that the DNA came from Viggo Kristiansen rather than from an unknown, unrelated man.

2. At the present time, in my view the results obtained from sample B24) [USC, 2010] relating to Stine Sofie Sørstrønen should be treated as neutral with regard to Viggo Kristiansen, (i.e. they neither support nor refute the view that his DNA is present).

3. Even IF it could be established that the DYS391 10 allele in samples B-22, B-24 and B-25 was the result of a mixture of DNA, AND it was established that Jan Helge Andersen was one of the two contributors, AND it was established that the DNA was not due to exogenous DNA contamination, then in my opinion the evidence would still provide only weak or limited support for the view that the additional DNA came from Viggo Kristiansen rather than from an unknown, unrelated man.»

FSS avga tilleggsrapport 9. juni 2010 (dok. 09,152) om fortolkningen av USC sin analyse i 2010 av prøve B-24. Konklusjonen i tilleggsrapporten er tilsvarende som i ovennevnte rapport fra april samme år.

USC har fastholdt resultatet av analysene i 2000 og 2010, jf. brev 4., 9. og 10. mai 2011 (dok. 16,03,07,03–16,03,07,05). Fra brev 9. mai hitsettes:

«We have no doubts that the allele DYS391* 10 is observed in the samples and the same is true for the allele DYS391* 11. Allele DYS391* 10 was repeatedly observed in independent sample, as in sample 8 (C25) where the allele 11 was not observed so the possibility of stutters can be absolutely discarded. The same is true for sample 7 (B25) where in one of the samples only appears the allele 10. Concerning the sample 5 (B22) where the mix 10-11 was observed, the mixture is also clear and stutters can be discarded (there are rules for the interpretation of stutters) and it is very clear in this case that the alleles 10 and 11 are present. In this particular case alleles 10 and 11 have the same size so the possibility of a stutter can be discarded.

In the 2009 reanalysis of the case, alleles 10 and 11 were also observed in sample 6 (B24). In this particular case applying rules of interpretation of the stutters both alleles are also observed.»

Av samme brev fremgår at USC ikke har tatt stilling til spørsmål om kontaminasjon, utover påpekningen av den matematiske sannsynligheten for at DNA-bidraget kan stamme fra en utenforstående, samt beskrivelse av egne rutiner:

«As we have already mentioned in the report, the alleles 10 and 11 are very common in the population. We can not say with certainty that the allele (DNA fragment) must have come from one of the two suspects or the other. We never can do that, but just to provide the frequency of the allele in the population and to provide the LR [likelihood ratio] of the alternative hypothesis. In this case taking into account the 2000's report only the LR is very low since many people on the population carry one of these alleles. We can not report our findings as inconclusive but to provide the evidence observed even if this is very little, as it is the case. I don't think the value of the evidence is difficult to understand for a court and if they had doubts we are always ready to clarify any question.

Concerning the second question, we have no idea if a contamination could occur during evidence handling in Norway. All we can do is to report the strategy used in our lab to prevent contamination and this should be a question for the people who have handled the evidence.»

I rapport 10. juni 2011 (dok. 13,11) kommenterer FSS uttalelsene fra USC 4. og 11. mai. Fra oppsummeringen på side 2, hitsettes:

«In my opinion, these results do not provide support for the view that a second person must have contributed to the Y STR profiles for the following reasons:

- The possibility of DNA contamination during the scene examination, postmortem and collection of samples in Norway has not been adequately addressed, and yet it is quite possible that this would provide an alternative explanation for the DNA evidence which has been presented as implicating Kristiansen in this offence

- The Y STR test in 2000 for samples B-22, B-25 and C-25 produced results for a single locus that in my opinion would not be sufficiently robust to meet the current FSS reporting guidelines that would allow this result to be used in evidence in court
- The Y STR test in 2010 for sample B-24 showed a major profile matching Jan Helge Andersen, together with a single additional allele that may indicate (a) a second contributor, (b) contamination or (c) allelic drop-in. This additional allele is insufficient for full and meaningful comparison and interpretation; it is not apparent that this was made clear to the court.
- The Y STR test in 2000 for sample B-24 was described as ‘negative’ but in fact multiple peaks are clearly present in the result. There is a potential inconsistency in interpretation compared with the other results, (however this has not been explored further at this stage).
- The estimate of the weight of this evidence provided in the form of a Likelihood Ratio (LR) of 1.8513 in relation to this single allele does not seem to have been put into the correct context for the court and may appear to be more significant than it actually is.»

Om funnet av allel 10 i prøve C-25, uttales på side 9 i rapporten:

«In the analysis carried out in 2000, sample C-25 gave allele 10 in two tests. It was reported by USC as being compatible with Viggo Kristiansen. Although allele 10 was duplicated, the quality of the result does not meet the standards used by the FSS. It should be treated with caution since it could be the result of allelic drop-in. since the result was extremely weak and allele 10 is found so commonly that even good quality duplication may not be sufficient to provide assurance that the allele came from the sample being tested.»

Rettsgenetiker, Ph.d. Frederik Torp Petersen ved Retsmedicinsk Institut i København ble av Gjenopptakelseskommissjonen oppnevnt for å foreta en ny vurdering av analysefunnene fra USC i 2000 og 2010. I rapport 26. mai 2000 (dok. 15,75) har Petersen blant annet følgende generelle bemerkning om analysene fra 2000:

«Desuden er der for alle prøvers vedkommende tale om meget små mængder dna, hvilket i betydelig grad øger risikoen for at se resultater, som skyldes kontamineringer og drop-in og samtidigt bevirker, at artefakter som eksempelvis stuttertoppe optræder på en mindre forudsigelig måde. Den meget aggressive opformeringsstrategi (35 PCR-cykler) forstærker risikoen yderligere.»

Om analyseresultatet av B-22 og B-25 i 2000 uttales blant annet:

B-22: «Men givet den meget lille mængde dna i det oprindelige materiale, de varierende resultater og den meget aggressive opformeringsstrategi er sandsynligheden for at de observerede alleler er artefakter, for eksempel drop-in, betragtelig. [...] Det kan heller ikke udelukkes, at alle observerede alleler er drop-ins. Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for usikkerheden angående antallet af bidragsydere eller sandsynligheden for drop-in eller stutter, men efter min vurdering er begge dele så høje, at man ikke bør anvende disse resultater som bevismateriale i en straffesag. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhed som disse.»

B-25: «To modstridende observationer, som ikke kan reproduceres betyder at der samlet set ikke er opnået entydige resultater. Det kan derfor på ingen måde vurderes, hvor mange mænd, der har bidraget til prøven. Det er tænkeligt, at alle observerede alleler for denne prøve er drop-ins og at det oprindelige materiale IKKE indeholder mandligt dna overhovedet. Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for sandsynligheden for drop-in, men efter min vurdering er den så høj, at man ikke bør anvende disse resultater som bevismateriale i en straffesag. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhed som disse.»

Om analysen i 2000 av prøve C-25 uttales:

«Allel C observeret en gang. Allel 10 observeret fire gange. Det reproducerbare resultat er efter min vurdering mindre upålideligt end resultaterne for de foregående prøver, om end kontaminering ikke kan udelukkes. Det er ikke muligt at angive en nøjagtig værdi for usikkerheden for resultatet, men efter min vurdering er den, selvom den er mindre end for de foregående prøver, så høj at disse resultater kun bør anvendes til prioriteringsformål i en efterforskning af en straffesag, og ikke bør tages i anvendelse som bevismateriale. Retsgenetisk Afdeling i København ville ikke rapportere resultater med en usikkerhed som disse.»

Om analysen i 2010 av prøve B-24 uttales blant annet:

«Det er [...] ikke muligt for mig at udtale mig om den nøjagtige usikkerhed forbundet med denne dna-profil. Elektroferogrammet giver dog indtryk af en prøve med ganske lidt og muligt nedbrudt dna, hvorfor risikoen for kontaminering, drop-in og drop-ud må anses for høj. Desuden er profilen ikke understøttet af gentagne opformeringer.

[...]

Min vurdering er, at anskuelse 1 er den korrekte, og prøven indeholder dna fra mindst 4 mænd, dog skal man huske på den forhøjede risiko for kontaminering, drop-in og drop-ud. Den bevismæssige vægt for profilen kan ikke beregnes og dna-profilen er derfor et neutralt bevis.»

Om konkrete usikkerhetsfaktorer ved resultatene fra 2000 og 2010, uttales under punkt 2 e):

«Alle prøverne indeholder meget små mængder dna, om overhovedet noget. Små mængder dna i en prøve betyder at eventuelle kontaminationer ses med større hyppighed, idet de ikke under opformeringen udkonkurreres af sporets dna i særlig høj grad. Små mængder dna betyder desuden, at tilfældigheder (stokastiske effekter) spiller en langt større rolle. Alle typer artefakter ses derfor med større hyppighed og på en mindre forudsigelig og genkendelig måde. Dette gælder både stuttere, drop-in og drop-ud. Se desuden svar under punkt 1, punkt 2 b,c,d og e.

Resultaterne fra 2000 er fremkommet ved hjælp af en 35 cyklers PCR. Alle ovennævnte effekter forstærkes yderligere.»

Erklæringen ble forelagt DRK, som i brev 8. juli 2020 (dok. 15,82) fremholder at uttalelsen har vesentlige mangler. DRK konkluderer slik:

«[Uttalelsen] gir etter kommisjonen sitt syn ingen ny sakkyndig vurdering av de rettsgenetiske resultatene, men skaper derimot en ny usikkerhet ved å innføre nye verbale vurderinger som ikke kan knyttes opp mot standarder eller sensitivitetsnivå.»

Innvendingene fra DRK ble forelagt Petersen, som fastholdt sine vurderinger, jf. brev 14. august 2020 (dok. 15,89).

3.4.3. DNA-analyser i Sverige i 2010 og 2018

I to omganger, henholdsvis i 2010 og 2018, har Nationellt Forensiskt Centrum i Sverige (tidligere Statens kriminaltekniska laboratorium) gjennomført analyser av utvalgte DNA-prøver, herunder B-22, B-24, B-25 og C-25, hvorav sistnevnte ble analysert både i 2010 og 2018, jf. dok. 09,150 og 15,27.

Fra konklusjonen i rapport 4. juni 2010 (dok. 09,150) hitsettes:

«Proverna analyserades avseende Y-kromosomalt DNA (manligt DNA). Vid den utförda analysen kunde Y-kromosomalt DNA som kan jämföras mot person inte påvisas i något av proverna B22-B25, B31, C22-C25 och C36-C38.»

Fra konklusjonen i rapport 2. oktober 2018 (dok. 15,27) hitsettes, for så vidt gjelder B-prøvene:

«I ekstrakten B-5, B-7, B-13, B-14, B-27, B-28, B-32, och B-33 kunde Y-kromosomalt (manligt DNA) inte påvisas.

I ekstraktet B-26 påvisades Y-kromosomalt DNA (manligt DNA) men resultatet kan inte användas för jämförelse mot person då, resultatet innehåller för lite information.»

I samme rapport konkluderes det slik vedrørende C-prøvene:

«I ekstrakten C-4, C-6, C-7A, C -7B, C-9, C- 10B, C-23, C-25, och C-37 kunde Y-kromosomalt (manligt DNA) inte påvisas.

I ekstrakten C-8, C-10A, C-27 och C-28 påvisades Y-kromosomalt DNA (manligt DNA) men resultatet kan inte användas för jämförelse mot person då resultatet innehåller för lite information.»

DRK hadde ikke bemerkninger til rapporten fra 2010, jf. brev 14. juni 2010 (dok. 09,156), men ved erklæringen fra 2018 fant DRK vesentlige mangler, særlig fordi grunnlaget for konklusjonen ikke fremgikk og det var usikkert hvordan konklusjonen skulle forstås, jf. brev 21. desember 2018 (dok. 15,35) og 23. mai 2019 (dok. 16,03,06,05). I sistnevnte skriv anmodes det om tilleggserklæring.

I rapport 2. september 2019 (dok. 15,61) utdyper Nationellt Forensiskt Centrum konklusjonen slik:

«Något fast gränsvärde för alleler används inte, men analyserna (minst två) ska spegla varandra väl och resultatet genereras i form av konsensus av analyserna.

För att ett resultat från Y-kromosomal DNA-analys ska kunna användas för jämförelse bör det som riktlinje finnas allel/alleler i konsensus från en person i 10 markörer. Utifrån en helhetsbedömning av det erhållna resultatet kan eventuellt undantag från ovan göras. För ett resultat med inmärkta alleler som inte bedöms användbart för jämförelse mot person kan eventuellt resultatet användas för att ange att manligt DNA påvisats.»

DRK behandlet rapporten 14. november 2019 (dok. 16,03,06,06), uten å finne vesentlige mangler. Samtidig uttales:

«I resultatene fra Y-kromosomal DNA-profilanalyse som rapporteres er konsensus i alle resultater mindre enn i 10 markører, og resultatene vurderes som svake. Konklusjonen slik vi oppfatter den, er at resultatene da ikke skal brukes til sammenligning med personprøver, og dette finner kommisjonen ingen mangler ved. Dette er også i samsvar med laboratoriet (NCF) sine egne retningslinjer for tolkning av Y-resultater. Vi synes den sakkyndig uttalelsen kunne oppsummert dette, og tydeliggjort enda bedre hvorfor de sakkyndige mener at resultatene ikke skal brukes til sammenligning med personprøver. Kommisjonen mener likevel at saken nå er tilstrekkelig belyst, og har ingen flere kommentarer.»

3.4.4. DNA-undersøkelser etter gjenåpning

Etter gjenåpningen er det gjennomført omfattende DNA-analyser både ved Avdeling for rettsmedisin ved Oslo Universitetssykehus (OUS) og Institutt for rettsmedisin ved Universitetet i Basel, Sveits.

Resultatene av analysene ved OUS fremgår – for så vidt gjelder B- og C-prøvene – av rapportene 27. og 30. september 2021 (dok. 16,03,01,02 og 16,03,01,03).

Analysene av C-materialet ledet til funn av mannlige profiler (fullstendig eller delvis) forenlig med Andersen i seks av prøvene (dok. 16,03,01,02):

- C-8 – høyre hånd (delprofil)
- C-16d – topp (fullstendig profil)
- C-22 – tunge (delprofil)
- C-25 – ytre endetarm (delprofil)
- C-41a – truse (delprofil)
- C-41b – truse (fullstendig profil)

I tre av C-prøvene (C-8, C-25 og C-41a), ble det i tillegg observert enkelte alleler som ikke er forenlig med Andersens profil. Om dette uttales på side 4 i rapporten:

«I typeresultatene for prøvene merket C-25 (ytte endetarm) og C-41a (truse, flekk) observeres det enkelte andre alleler i tillegg til allelene tilsvarende Jan Helge Andersen sin Y-profil. Ved bruk av typekriterier 3 sees det henholdsvis 1 og 2 slike alleler. Det at disse ses kun i stutterposisjon og ikke er gyldige ut fra typekriterier 2, taler for at de er stutterprodukt, men det kan likevel ikke utelukkes at disse representerer reelle mindre DNA-bidrag av annen Y-type. [...]

De to ekstra allelene [i prøve C-8] ses i stutterposisjon og er kun gyldige ut fra typekriterier 3, og det knyttes derfor usikkerhet til om disse representerer et reelt DNA-bidrag eller om de er stuttere.»

Øvrige analyseresultater av C-prøvene ble av OUS vurdert å være «beheftet med så stor grad av usikkerhet at de ikke er tolkbare».

I prøvene B-16 (legg) og B-15b4 (truse) ble det påvist mannlige delprofiler forskjellig fra Kristiansen og Andersen, men forenlige med to menn det er tatt eliminasjonsprøver av

(dok. 16,03,01,03). For øvrig ble analyseresultatene av B-prøvene vurdert som «ikke tolkbare».

Analysene ved *Universitetet i Basel* er omhandlet i rapportene 17. mars og 25. mai 2022 (dok. 16,03,01,36 og 16,03,01,38, jf. 16,03,01,13). En korrigert versjon av rapporten fra 25. mai er inntatt i rapport 12. september 2022 (dok. 16,03,01,46).

Ved undersøkelsene ble det observert mannlige delprofiler forenlig med Andersen i syv prøver:

- C-4 – venstre hånd
- C-14 – rød jakke
- C-16 – topp
- C-24 – indre skjede
- C-25 – ytre endetarm
- C-41b – truse
- B-32b – anus

Som ved OUS ble det påvist mannlige delprofiler fra utenforstående som det er tatt referanseprøver av, altså kontaminasjon, i prøvene B-15 (truse) og B-16 (legg).

I tillegg ble det i enkelte av prøvene observert mulig blandingsprofil («admixture»). Om dette uttales (dok. 16,03,01,46):

«For the extract S0677521 [C-41b], the same partial Y STR profile was generated, but in six Y loci with a potential admixture of a second haplotype which cannot be identified from the available reference profiles. [...]

From the extracts S0889621 [B-32b] and S0676321 [C-24], partial Y STR profiles could be obtained that can be traced back to a single haplotype or paternal lineage. Except for two Y STR deviations, the reference NO 838421 [Andersen] shows the same partial Y STR profile as both trace haplotypes. The deviations could be due to the very low amount of DNA. They also could be due to an admixture of a second person. On the basis of the profiles, these findings cannot be conclusively explained.»

Rapportene fra OUS og Universitetet i Basel har blitt forelagt DRK, som – foruten en kommentar om manglende opplysninger om referanseprøver i én av rapportene – ikke har hatt bemerkninger (dok. 16,02,01,30,02, 16,02,01,30,03, 16,02,01,30,16 og 16,02,01,30,17).

Oppsummert viser DNA-analysene fra OUS og Universitetet i Basel at det i til sammen ni av B- og C-prøvene er påvist DNA-bidrag i form av fullstendig eller delvis mannlig profil, som peker mot Andersen, herunder i prøvene B-32b (anus), C-24 (indre skjede) og C-25 (ytre endetarm). Det er ikke gjort noen tilsvarende funn for så vidt gjelder Kristiansen.

I to av prøvene, B-15 (truse) og B-16 (legg), er det både ved OUS og Universitetet i Basel funnet DNA-bidrag fra utenforstående, herunder fra én person som var til stede i forbindelse med sporsikringen. Undersøkelsene har således avdekket kontaminasjon.

I tillegg har OUS ved sin analyse observert enkelte alleler som ikke kan stamme fra Andersen, men det er usikkert om disse representerer reelle DNA-bidrag. Også observasjonene ved Universitetet i Basel av mulig blandingsprofil i prøve C-41b er usikker, jf. «potential», og i prøvene B-32b og C-24 lar ikke funnene seg endelig fastslå, jf. «cannot be conclusively explained».

3.4.5. Riksadvokatens vurdering av DNA-bevisene

Gjennomgangen over viser at analysene ved USC i 2000 og 2010 ledet til observasjon av allelet 10 i markøren DYS391, forenlig med Kristiansens profil, i prøvene B-22, B-24, B-25 og C-25. De sakkyndige vurderingene fra GENA, FSS og Retsmedicinsk Institut i København viser imidlertid at det hefter usikkerhet ved resultatene, både med hensyn til om de observerte allelene representerer reelle DNA-bidrag eller artefakter og med hensyn til om det kan dreie seg om kontaminering i form av DNA-bidrag fra uvedkommende. Et gjennomgående trekk ved de sakkyndige vurderingene er påpekningen av at analysene gjelder meget små mengder DNA. Generelt påvirker dette risikoen for feilkilder, både i form av artefakter og kontaminering.

Usikkerheten knyttet til om det er tale om reelle DNA-bidrag er størst for så vidt gjelder B-prøvene. Allerede i 2000 ga USC uttrykk for usikkerhet knyttet til resultatet for prøvene B-22 og B-25, idet det bare ble ansett mulig («possible») at det i disse prøvene var DNA fra to menn, og at verken Kristiansen eller Andersen kunne utelukkes som bidragsyttere. Svakhetene ved analyseresultatene av B-22 og B-25 er senere uttrykkelig fremhevet av de sakkyndige. Det vises blant annet til uttalelsene om at «resultatet er så usikkert at det vanskelig kan trekkes noen konklusjon fra disse funnene» (GENA, 2009), og «sandsynligheten for at de observerede alleler er artefakter, for eksempel drop-in, [er] betraktelig [B-22]» samt «[d]et er ikke mulig at angive en nøjagtig verdi for sandsynligheten for drop-in, men etter min vurdering er den så høy, at man ikke bør anvende disse resultater som bevismateriale i en straffesag [B-25]» (Petersen, 2020).

For så vidt gjelder analyseresultatet av prøve B-24 fra 2010, er det også for dette uttalt usikkerhet fra USC sin side med hensyn til om resultatet viste et reelt DNA-bidrag, jf. uttalelsen om at det ble ansett mest sannsynlig («more likely») at profilen inneholdt bidrag fra en person nr. 2 med allelet 10 i DYS391. Også for denne prøven har de øvrige sakkyndige i sterk grad betonert den usikkerheten som foreligger. Det vises til uttalelsene om at resultatet «kan være et artefakt DNA (stutter) produkt» (GENA, 2010). FSS mener at resultatet «should be treated as neutral with regard to Viggo Kristiansen» (FSS, 2010) og peker videre på at «a major profile matching Jan Helge Andersen, together with a single additional allele that may indicate (a) a second contributor, (b) contamination or (c) allelic drop-in» (FSS, 2011). Den danske sakkyndige mener at «risikoen for kontaminering, drop-in og drop-ud må anses for høy», (Petersen, 2020).

Samlet sett er usikkerhetsfaktorene knyttet til analysene av B-prøvene i 2000 og 2010 så vidt sterkt til stede, at resultatene etter riksadvokatens vurdering ikke kan tillegges bevismessig vekt i Kristiansens disfavour.

For så vidt gjelder prøve C-25 er det holdepunkter for at det påviste allel utgjør et reelt DNA-bidrag, slik også USC gjentatte ganger har argumentert for. Men også for denne prøven er det usikkerhet i så måte. FSS har uttalt at resultatet «should be treated with caution since it could be the result of allelic drop-in» (FSS, 2011). Mer samstemte er de sakkyndige i at resultatet kan skyldes kontaminering, hvilket også har sammenheng med at det påviste allelet er svært vanlig (ca. 55 prosent av den mannlige del av den norske befolkningen vil ha DYS319 allel 10). Dette øker risikoen for kontaminering, og slik en forstår det, er det hovedsakelig dette som ligger til grunn for uttalelsene fra de sakkyndige om at funnet har «lav bevismessig tyngde som eneste DNA markør i dette beviset» (GENA, 2009). Tilsvarende uttaler FSS at resultatet «provides only weak or limited support for the view that the DNA came from Viggo Kristiansen rather than from an unknown, unrelated man» (FSS, 2010) og videre at funnet «would not be sufficiently robust to meet the current FSS reporting guidelines» (FSS, 2011). Langs samme linje mener den danske sakkyndige at det «ikke [er] mulig å angive en nøjagtig verdi for usikkerheten for resultatet, men etter min vurdering er den, selvom den er mindre end for de foregående prøver, så høy at disse resultater [...] ikke bør tages i anvendelse som bevismateriale» (Petersen, 2020).

Ved vurderingen av analyseresultatet fra 2000 av prøve C-25, må det også ses hen til at øvrig materiale fra den samme prøven i etterkant har blitt analysert ytterligere fire ganger, uten at allel 10 i DYS319 er påvist. Nye analyser har således ikke kunnet bekrefte tilstedeværelsen av allelet i prøven. I tillegg foreligger opplysninger om at personer som deltok og var til stede i forbindelse med sporsikringen har allel 10 i DYS319, jf. dok. 16,03,01,18, jf. dok. 03,03 og 04,01,30. Dette, sammenholdt med at det ved de nye analysene er påvist DNA fra obdusent i en av prøvene, styrker hypotesen om mulig kontaminasjon.

Til tross for omfattende DNA-prøvetakning og analyser er det ikke funnet tekniske spor som med noen grad av sikkerhet kan knyttes til Kristiansen. Heller ikke DNA-undersøkelsene foretatt etter gjenåpningen har bidratt med dette. Manglende funn ved DNA-undersøkelser vil normalt ikke utelukke at en person har vært involvert i den straffbare handlingen, men de nye undersøkelsene har i alle fall ikke styrket hypotesen om to gjerningspersoner. Når det gjennom de nye undersøkelsene derimot er påvist flere DNA-treff forenlig med Andersen på begge jentene, er dette et moment av betydning for vurderingen av Andersens forklaring om Kristiansens deltakelse i handlingene, jf. punkt 3.6 nedenfor.

Oppsummert er riksadvokatens vurdering at det ikke foreligger DNA-bevis som med noen rimelig grad av sikkerhet underbygger hypotesen om at handlingene er begått av mer enn én gjerningsperson og således heller ikke at Kristiansen var involvert i handlingene.

3.5. Teledata

Spørsmålet i det følgende er om de såkalte teledataopplysningene i saken kan belyse hvor Kristiansen befant seg da de straffbare handlingene fant sted. Av særlig interesse er fire tekstmeldinger henholdsvis kl. 18.55.59 (innkommende), kl. 18.57.34 (utgående), kl. 19.24.50 (innkommende) og kl. 19.37.39 (utgående), som alle ble mottatt og sendt med mobiltelefon/SIM-kort tilhørende Kristiansen (dok. 16,07,07). Spørsmålet er om

tidspunktene for meldingene sammenholdt med basestasjonsdata og tilhørende dekningsområder kan bidra til å avklare om Kristiansen kan ha vært på åstedet da ugjerningene fant sted.

Hvilke undersøkelser og analyser av teledata som er gjennomført etter gjenåpningen er redegjort for i statsadvokatens innstilling side 3–4 og 13 flg. (dok. 01,96), der det blant annet fremgår at politiet «ikke [har] lyktes i å frembringe nye avgjørende bevis knyttet til teledata, hvoretter rapportene fra Telenor og Teleplan, og forståelsen av disse, fremdeles fremstår sentralt». Politiets analyserapport 18. februar 2022 (dok. 16,07,07) inneholder en mer utfyllende redegjørelse for undersøkelsene som er gjennomført, både som ledd i den opprinnelige etterforskningen og etter gjenåpningen. I etterkant av gjenåpningen har politiet blant annet gjennomgått rapportene utarbeidet av Telenor i mai 2001 (dok. 07,04,15) og Teleplan i august 2001 (dok. 07,04,14), samt gjort egne undersøkelser og analyser av disse.

De fire tekstmeldingene nevnt ovenfor gjorde innslag på basestasjonen EG_A. Av politiets analyserapport fremgår at denne basestasjonen ikke ga dekning over åstedet da Telenor og Teleplan gjennomførte sine undersøkelser i 2001. Videre fremgår at det ikke har latt seg gjøre fullt ut å klarlegge hvilke basestasjoner som faktisk dekket åstedet da målingene ble foretatt, men det er på det rene at det var dekning fra åstedet via andre basestasjoner. På denne bakgrunn uttales det i politiets rapport at mobiltelefonen til Kristiansen «med stor sannsynlighet hadde slått inn på en av de såkalt sterkere basene, hvis den hadde befunnet seg på eller i umiddelbar nærhet av åstedet da SMS-ene ble sendt og mottatt».

Ifølge Telenors rapport gikk sannsynlig dekningsgrense for EG_A i nordenden av 3. Stampe (dok. 07,04,15). Det sannsynlige dekningsområdet strekker seg nordover fra dekningsgrensen og innbefatter blant annet Kristiansens bolig. Teleplan estimerte cellegrensen til å gå noe nærmere åstedet (dok. 07,04,14). Politiet er av den oppfatning at Telenors undersøkelser bør tillegges størst vekt, blant annet fordi det knytter seg usikkerhet til hvorvidt endringer i mobilnettet (utskifting av celler mv.) i tiden fra gjerningstidspunktet og frem til Teleplans undersøkelser i august 2001, kan ha påvirket målingene. Det er ikke holdepunkter for større nettverksendringer i tiden frem til Telenor gjennomførte sine undersøkelser i mai 2001.

Basert på opplysningene som foreligger, er det etter riksadvokatens vurdering nærliggende å anta at Kristiansens mobiltelefon befant seg innenfor det sannsynlige dekningsområdet for basestasjonen EG_A, slik dette er angitt i Telenor sin rapport, da de aktuelle meldingene ble mottatt og sendt. Dersom en legger dette til grunn, lar det seg vanskelig forene med Andersens forklaring om ruten han og Kristiansen gikk like før møtet med jentene, jf. punkt 3.6 nedenfor. Området Andersen har beskrevet ligger utenfor det sannsynlige dekningsområdet for EG_A. Meldingen kl. 18.57.34 ble sendt tett opp til tidspunktet det må antas at jentene forlot badeplassen, dvs. ca. kl. 19.00. Andersens forklaring er således vanskelig å forene med at Kristiansens mobiltelefon befant seg innenfor dekningsområdet da meldingen ble sendt.

Heller ikke det Andersen har forklart om det som deretter skjedde, lar seg uten videre forene med telebevisene. Fra møtet med jentene – som må ha vært omkring kl. 19.00 eller like etter

– til innkommende melding kl. 19.24.50, er det et tidsrom på ca. 25 minutter. Fratrukket tiden det må ha tatt å føre jentene fra møtestedet Andersen har oppgitt og til åstedet, og senere å ta seg fra åstedet til dekningsområdet, gjenstår antagelig ikke mer enn 15 minutter. Dette utgjør dermed en mulig tidsramme for Kristiansens eventuelle involvering på åstedet, forutsatt at han hadde telefonen med seg. Det er vanskelig å vurdere hvorvidt dette er tilstrekkelig tid til å utføre de handlingene som fant sted, men gitt hendelsesforløpet slik det er beskrevet av Andersen – de seksuelle overgrepene, drapene og skjulingen av spor – er det grunn til å stille spørsmål ved om en slik tidsramme er realistisk.

Hypotesene om at Kristiansen kan ha beveget seg til og fra mellom åstedet og dekningsområdet, herunder at han kan ha etterlatt mobiltelefonen i sykkelvesken ved bommen ved Svarttjønn, er etter riksadvokatens vurdering lite plausible og mangler dessuten støtte i bevisene. Det er vanskelig å se noen grunn til at Kristiansen skulle foreta slike bevegelser, og teorien om at telefonen lå igjen i sykkelvesken er dessuten – på grunn av meldingen som ble sendt kl. 18.57.34 – ikke forenlig med at Kristiansen var med og møtte jentene syd for 3. Stampe ca. kl. 19.00.

Riksadvokatens vurdering er på denne bakgrunn at teledatabevisene samlet sett er vanskelig å forene med Andersens forklaring om Kristiansens deltakelse. Telebevisene trekker først og fremst i retning av at Kristiansen ikke var på åstedet i tidsrommet da de straffbare handlingene ble begått, og er forenlige med hans forklaring om at han i det aktuelle tidsrom oppholdt seg i arbeidsboden ved egen bopel.

3.6. Jan Helge Andersens forklaring

Jan Helge Andersens forklaringer til politiet fremgår av dok. 06,02,00–06,02,26 samt 16,05,02,01,01–16,05,02,01,08.

Andersens forklaring om hvilken rute han og Kristiansen gikk inn i Baneheia og hvor de beveget seg forut for møtet med jentene, er omhandlet blant annet i avhør i dok. 06,02,08 og 06,02,15, samt rekonstruksjon i dok. 03,30. Andersen har forklart at Kristiansen låste sykkel sin ved bommen ved Svarttjønn, og at de to noe etter kl. 18.00 gikk innover i Baneheia på nordsiden av Svarttjønn og vestover, før de etter en stund dreide sør/sørøst mot åstedet. I området rundt åstedet og muligens noe vest for dette skal de to ha «valset mye rundt», angivelig for å se etter teltplass. Ifølge Andersen observerte de også fra en høyde to barn som badet ved badeplassen i sydenden av 3. Stampe, jf. dok. 06,02,12. Etter å ha gått rundt i området ved åstedet en stund, skal de ha gått ned på stien sørvest for åstedet og fortsatt på denne nordover i retning 3. Stampe, før de møtte jentene.

Overgrepene og drapene er omhandlet i en rekke avhør, jf. blant annet dok. 06,02,07, 06,02,08, 06,02,09, 06,02,10 og 06,02,24, samt i rekonstruksjon, jf. dok. 03,19. Andersens versjon har siden pågripelsen i hovedtrekk vært at det var Kristiansen som tok initiativet til ugjerningene og var den klart mest aktive på åstedet. Andersens forklaring innebærer blant annet at Kristiansen skal ha forgrepet seg seksuelt på begge jentene, hvorav den ene to ganger. Selv hevder Andersen å ha hatt en passiv rolle, for en stor del av tiden sittende med ryggen til. Andersen nektet også i de første avhørene etter pågripelsen for å ha begått noen

form for seksuelle overgrep. Først i avhør 26. oktober 2000 (dok. 06,02,20) erkjente han i vage formuleringer å ha berørt den ene jentas underliv med penis. Han forklarte at Kristiansen truet ham med kniv til å gjøre dette. I samme avhør forklarte Andersen at han ikke visste hvilken av jentene han hadde forgrepet seg mot, men at han trodde det var den eldste. I avhør 12. desember 2000 (dok. 06,02,24) ble Andersen foreholdt at DNA-funn indikerte at han hadde forgrepet seg mot den yngste av jentene, dvs. Stine Sofie Sørstrønen, og han endret da forklaring i tråd med dette. Andersen har hele tiden – også i avhør etter gjenåpningen – forklart seg om seksuelt overgrep kun mot én av jentene og at det ikke var tale om samleie.

Om Kristiansens mobiltelefonbruk har Andersen i avhør 13. september 2000 (dok. 06,02,07) forklart at han var sikker på at Kristiansen hadde telefonen med seg inn i Baneheia og at han ikke trodde at telefonen hadde vært i bruk så lenge de to var inne i skogen. I avhør 24. september 2000 (dok. 06,02,11) ble Andersen foreholdt at Kristiansen hadde sendt tekstmeldinger både kl. 18.57 og 19.37. Han fastholdt at han ikke hadde observert at mobiltelefonen ble brukt, men hevdet at det ville ha vært mulig for Kristiansen å sende tekstmelding uten at han la merke til det. Ifølge Andersen kunne dette ha skjedd «da de så etter teltplass, men også under overgrepene – da siktede satt med ryggen til – og for den saks skyld når siktede kuttet einer, og også da Viggo plutselig kom inn på åstedet med caps'ene i hånda – da hadde nemlig Viggo vært ute av 'området' litt». Av Kristiansand byretts dom 1. juni 2001 (dok. 07,06,23) fremgår videre at Andersen i sin rettslige forklaring opplyste at Kristiansen til tider oppbevarte mobiltelefonen i sykkelvesken. Han introduserte dermed hypotesen om at mobiltelefonen kunne ha blitt etterlatt sammen med sykkelens ved bommen ved Svarttjønn og at Kristiansen kunne ha tatt seg dit og sendt meldingen kl. 19.37, før han så returnerte til åstedet for å bistå med å fjerne spor. I avhør 9. august 2001 (dok. 06,02,26) – altså etter byrettens dom – fikk Andersen spørsmål om hvor lenge Kristiansen kan ha vært borte fra åstedet og svarte til dette: «3-4-5 minutter, men det er jeg veldig usikker på». I avhør 18. oktober 2021 (dok. 16,05,02,01,01) uttaler Andersen at Kristiansen «forsvant et øyeblikk».

I avhør 13. september 2000 (dok. 06,02,07) forklarte Andersen at det var Kristiansen som vasket kniven som var brukt i forbindelse med drapene, og i avhør 20. september 2000 (dok. 06,02,10) ga Andersen en relativt detaljert forklaring om hvordan Kristiansen gikk frem da han vasket den. I avhør 18. oktober 2021 (dok. 16,05,02,01,01) forklarte Andersen imidlertid at det var ham selv som vasket kniven.

Etter riksadvokatens vurdering lider Andersens forklaring på flere sentrale punkter av svakheter både hva gjelder indre sammenheng og plausibilitet og ikke minst samsvar med andre opplysninger i saken.

Forklaringen om hendelsesforløpet på åstedet og egen rolle i handlingene bærer allerede på overflaten preg av ansvarsfraskrivelse. Andersen plasserer seg selv på sidelinjen og i sin kjerne innebærer forklaringen at alt han gjorde var et direkte resultat av knivtrusler fra Kristiansen. Dette fremstår i seg selv lite troverdig. I tillegg kommer at Andersen har forklart seg skiftende om de seksuelle overgrepene, herunder om når i hendelsesforløpet han

selv forgrep seg mot en av jentene. I lys av de nye DNA-bevisene blir troverdigheten av forklaringen ytterligere svekket. DNA-sporene trekker i retning av at Andersens rolle på åstedet kan ha vært en annen og mer aktiv enn det han har forklart, jf. punkt 3.4, der det fremgår at DNA-spor forenlig med Andersen er påvist i prøvene B-24 (ytre anus), B-32b (anus), C-24 (indre skjede) og C-25 (ytre endetarm).

Som allerede nevnt i punkt 3.5, lar Andersens forklaring seg vanskelig forene med teledatabevisene i saken. Det kan ikke utelukkes at Andersen selv kan ha innsett at opplysningene om Kristiansens mobilbruk ville kunne komme i konflikt med forklaringen han hadde gitt til politiet. Dette kan ha vært bakgrunnen for forklaringen om at Kristiansen var borte fra åstedet en tid og om at telefonen kan ha blitt oppbevart i sykkelvesken. Etter riksadvokatens syn kan denne del av forklaringen fremstå som tilpasninger etterhvert som Andersen presenteres for tekniske bevis. Under enhver omstendighet, og som nevnt i punkt 3.5, trekker teledataopplysningene klart i retning av at Andersen har forklart seg uriktig om at Kristiansen var med og møtte jentene syd for 3. Stampe.

I tillegg kommer den endrede forklaringen om hvem av de to som vasket kniven etter drapene. Det kan ikke ses bort fra at Andersens forklaring i avhør etter gjenåpningen er korrekt og dermed at den opprinnelige politiforklaringen om at Kristiansen vasket kniven, var uriktig.

Det er også andre bevismomenter som svekker troverdigheten av Andersens forklaring, herunder at ingen vitner har observert Kristiansens iøynefallende sykkel ved bommen ved Svarttjønn, men riksadvokaten finner det ikke nødvendig å gå nærmere inn på dette.

Det sier seg selv at Andersen kan ha hatt et motiv for å implisere Kristiansen i ugjerningene, idet han derved kunne oppnå redusert ansvar og straff. Det må i denne sammenheng også tas i betraktning at Andersen, forut for avhørene 13. september 2000, ble foreholdt at politiet var «sikre på at han var en av gjerningsmennene» og i forlengelsen spurt om han «kunne være et slags offer i saken – i den forstand at hans beste kamerat Viggo Kristiansen – kunne ha vært den mest aktive på åstedet» (dok. 06,02,14). Det kan ikke utelukkes at dette har bidratt til å øke risikoen for at Andersen kan ha forklart seg uriktig om hendelsesforløpet og egen rolle.

Etter en samlet vurdering mener riksadvokaten at Andersens forklaring er preget av uriktigheter og manglende troverdighet i en slik grad at den vanskelig kan tillegges vekt i Kristiansens disfavør.

3.7. Øvrige bevismomenter

Spørsmålet i det følgende er om det foreligger andre bevismomenter som kan bidra til å belyse om Kristiansen var involvert i de straffbare handlingene.

Det har vært fremhevet at Kristiansen var en såkalt moduskandidat, særlig fordi han er domfelt for seksuell omgang med barn under 14 år, men også på grunn av andre omstendigheter. De rettspsykiatriske sakkyndige vurderte også – riktignok under noe tvil – at Kristiansen led av en alvorlig personlighetsforstyrrelse (dok. 00,00,01,09).

Videre har den nære vennskapsrelasjonen mellom Kristiansen og Andersen vært sterkt fremhevet, herunder at Kristiansen var den toneangivende, mens Andersen i stor grad «diltet etter». I denne forbindelse er det også pekt på at de to hadde en sterk interesse for militære forhold og at de også var svært godt kjent i Baneheia, der de hadde tilbrakt mye tid sammen. Særlig i lys av dette har mange også stusset over at de to ikke deltok i den omfattende leteaksjonen som ble iverksatt da jentene forsvant.

Situasjons- og åstedsspor har vært fremhevet, herunder har det blitt stilt spørsmål ved hvorvidt ugjerningene kan ha blitt begått av kun én person.

Også enkelte andre momenter er påpekt, herunder hypotesen om at Kristiansen ringte Espen Bakke om kvelden 19. mai for å skaffe alibi og dessuten svakhetene ved Kristiansens politiforklaring, jf. punkt 3.3.

Felles for de nevnte bevismomentene er at bevisverdien vil avhenge både av hvilken usikkerhet som knytter seg til fortolkningen av hvert enkelt moment, men ikke minst av den øvrige bevissituasjonen. Med hensyn til fortolkningen av de ulike momentene, vises det til vurderingene i statsadvokatens innstilling, som riksadvokaten i det vesentlige slutter seg til. Særlig er det grunn til å påpeke at det neppe er grunnlag for å hevde at handlingenes karakter tilsier at mer enn én gjerningsperson må ha vært involvert. Dette er høyst usikkert, og det kan også argumenteres for det motsatte, slik det også ble gjort i forbindelse med utarbeidelse av gjerningsmannsprofil i saken (dok. 16,03,08,02).

Når det gjelder den øvrige bevissituasjonen, som de nevnte bevismomentene må tolkes i lys av, vises det til fremstillingen og vurderingene ovenfor. I tillegg kommer at det etter gjenåpningen er avdekket forhold som kan trekke i retning av at også Andersen kan karakteriseres som en såkalt moduskandidat.

På bakgrunn av den samlede bevissituasjonen, anser riksadvokaten at de øvrige bevismomentene som har vært fremhevet til skade for Kristiansen, verken hver for seg eller samlet i nevneverdig grad er egnet til å belyse spørsmålet om hvorvidt Kristiansen tok del i de straffbare handlingene.

4. Oppsummering og konklusjon

Riksadvokatens vurderinger i punkt 3 kan *oppsummeres* slik:

Det foreligger ingen tekniske bevis som knytter Kristiansen til de straffbare handlingene. Til tross for omfattende DNA-prøvetakning og -analyser er det ikke funnet DNA-spor som med noen rimelig grad av sikkerhet kan antas å stamme fra Kristiansen. DNA-undersøkelsene foretatt etter gjenåpningen har ikke styrket teorien om to gjerningspersoner.

Teledatabevisene trekker i retning av at Kristiansen ikke er skyldig. Det er nærliggende å anta at Kristiansens mobiltelefon befant seg innenfor det sannsynlige dekningsområdet for basestasjonen EG_A da de aktuelle meldingene ble mottatt og sendt. Dette er vanskelig å forene med Andersens forklaring om hvor han og Kristiansen beveget seg forut for møtet med jentene. Heller ikke det videre hendelsesforløpet, slik det er forklart av Andersen,

passer godt med tekstmeldingene. Hypotesen om at Kristiansen kan ha beveget seg til og fra mellom åstedet og dekningsområdet, herunder at han kan ha etterlatt mobiltelefonen i sykkelvesken, fremstår som lite plausibel og mangler støtte i bevisene. Teledatabevisene er derimot forenlige med Kristiansens forklaring om at han i det aktuelle tidsrommet oppholdt seg ved egen bopel.

Andersens forklaring lider på flere sentrale punkter av svakheter både hva gjelder indre sammenheng og plausibilitet, og ikke minst manglende samsvar med andre opplysninger i saken. Forklaringen om hendelsesforløpet på åstedet og egen rolle bærer preg av ansvarsfraskrivelse. I tillegg kommer at Andersen har forklart seg skiftende om de seksuelle overgrepene. De nye DNA-undersøkelsene kan trekke i retning av at Andersens rolle på åstedet har vært en annen og mer aktiv enn det han har erkjent. Hans forklaring lar seg dessuten vanskelig forene med teledatabevisene. Samlet sett er Andersens forklaring preget av uriktigheter og manglende troverdighet i en slik grad at den vanskelig kan tillegges vekt i Kristiansens disfavør.

Det foreligger ikke andre bevismomenter som i nevneverdig grad kaster lys over spørsmålet om Kristiansen tok del i de straffbare handlingene.

Riksadvokaten er kommet til følgende *konklusjon*:

Det er ikke bevismessig grunnlag for videre forfølgning mot Kristiansen for de forhold som er omfattet av Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse. Det skal dermed nedlegges påstand om frifinnelse i gjenåpningssaken.

Etter straffeprosessloven § 400 femte ledd kan påtalemyndigheten samtykke i at retten avsier frifinnende dom uten hovedforhandling. Slik denne saken ligger an, er riksadvokaten kommet til at slikt samtykke skal gis.

Statsadvokaten bes overfor Borgarting lagmannsrett nedlegge påstand om at Viggo Kristiansen frifinnes for så vidt gjelder forholdene i tiltalebeslutningen post I til III, samt meddele samtykke til at dom i tråd med dette avsies uten hovedforhandling. Det må samtidig anmodes om at lagmannsretten fastsetter ny straff for forholdene som er rettskraftig avgjort ved Kristiansand byretts dom 1. juni 2001, formentlig etter et kort rettsmøte om reaksjonsfastsettelsen.

Forsvarer og bistandsadvokater, samt forsvarer for Jan Helge Andersen, underrettes ved gjenpart av denne påtegning.

Jørn Sigurd Maurud
[sign.]

Esben Kyhring
førstestatsadvokat
[sign.]

Gjenpart:

- advokat Arvid Sjødin
- advokat Håkon Brækhus
- advokat Audun Beckstrøm
- advokat Svein Holden